

การประเมินคุณภาพเนื้อหา
รายการละครโทรทัศน์ดิจิทัลไทย
ผ่านการทดลองใช้ร่างเกณฑ์การประเมิน
คุณภาพรายการละคร
ของสำนักงาน กสทช.

CONTENT QUALITY EVALUATION
OF THAILAND'S DIGITAL TV SERIES
THROUGH A TRIAL OF THE NBTC'S DRAFT
SERIES QUALITY EVALUATION CRITERIA

เสริมศิริ นิลคำ¹

นิชฐา หรุ่นเกษม²

สุธิชา ภิรมย์นุ้ม³

Sermsiri Nindum¹

Nitta Roonkaseam²

Suticha Piromnum³

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เชียงราย 57100¹

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร กรุงเทพฯ 10220²

มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสมุทรสาคร³

Chiang Rai Rajabhat University, Chiang Rai 57100 Thailand¹

Phranakhon Rajabhat University, Bangkok 10220 Thailand²

Thailand National Sports University, Samut Sakhon Campus,

Samutsakhon 74000 Thailand³

Received Date May 28, 2025
Revised Date October 24, 2025
Accepted Date November 4, 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้ศึกษาการตรวจสอบและประเมินคุณภาพเนื้อหารายการละคร “ท” และ น13+” ที่ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ดิจิทัลไทยด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้ (ร่าง) เกณฑ์การประเมินคุณภาพรายการละครของคณะทำงานกำหนดกระบวนการวิธีวิทยาในการตรวจสอบและประเมินคุณภาพเนื้อหารายการ สำนักงาน กสทช. เป็นเครื่องมือในการตรวจสอบเนื้อหารายการละครใหม่ จำนวน 4 เรื่อง ที่ออกอากาศในช่วงเดือนเมษายนถึงเดือนกันยายน พ.ศ. 2567 ได้แก่ สงครามสมรส ลมเล่นไฟ ใจซ่อนรัก และนางฟ้ากรรมกร พบว่า เกณฑ์บรรทัดฐานละครไทยไม่สะท้อนคุณภาพจริง เนื่องจากมาตรฐานการจัดระดับความเหมาะสมไม่ชัดเจน อีกทั้งมุมมองของผู้ผลิตและการกำกับดูแลของสำนักงาน กสทช. แตกต่างกัน โดยจะเห็นได้จากละครระดับความเหมาะสม “น13+” บางเรื่องมีคะแนนคุณภาพเนื้อหารายการสูงกว่าละครระดับความเหมาะสม “ท” ทั้งที่ควรเข้มงวดกว่า เช่น สงครามสมรส (“ท”) ได้คะแนนร้อยละ 71.37 ซึ่งได้คะแนนต่ำกว่าใจซ่อนรัก “น13+” ซึ่งได้คะแนนร้อยละ 78.12 นอกจากนี้ยังพบว่า ละครระดับความเหมาะสม “ท” บางเรื่องมีเกณฑ์สูงกว่าบรรทัดฐาน เช่น สงครามสมรส “ท” มีคะแนนร้อยละ 65.20 ได้ระดับดี ส่วนนางฟ้ากรรมกร “ท” มีคะแนนร้อยละ 56.50 แต่ได้ระดับพอใช้ ขณะที่ละครระดับความเหมาะสม “น13+” เช่น ลมเล่นไฟ “น13+” ได้คะแนนร้อยละ 42.2 และใจซ่อนรัก “น13+” ได้คะแนนร้อยละ 48.75 ซึ่งไม่ผ่านเกณฑ์

คำสำคัญ: ละครโทรทัศน์ รายการละคร คุณภาพเนื้อหา การประเมินเนื้อหา กสทช.

Abstract

This article reviews and evaluates the content quality of series in “suitable for all ages” and “suitable for viewers aged 13 and over/guidance recommended for younger viewers” categories that were broadcast by Thai digital television stations. Conducted as a qualitative study, the evaluation was based on the Draft Series Quality Evaluation Criteria developed by a working panel of the Office of the National Broadcasting and Telecommunications Commission (NBTC). The study covered four new series that were aired between April and September 2024: Songkram Somros, Lom Len Fai, Jai Son Rak (The Secret of Us) and Nangfah Kammakorn. Findings indicate that existing suitability rating standards are ambiguous, leading to different interpretations by program producers and the NBTC. As a result, the ratings may not reflect the actual content quality. Notably, series rated “suitable for all ages” sometimes received lower quality scores than those rated “suitable for viewers aged 13 and over/guidance recommended for younger viewers.” For instance, Songkram Somros (rated “suitable for all ages”) scored 71.37% while Jai Son Rak (rated as “suitable for viewers aged 13 and over / guidance recommended for younger viewers”) scored 78.12%. When evaluated based on the threshold for TV series, Songkram Somros scored 65.20% and was considered “good”. Nangfah Kammakorn scored 56.50% and was graded “fair”. Lom Len Fai and Jai Son Rak (The Secret of Us), both categorized as “suitable for viewers aged 13 and over/guidance recommended for younger viewers” failed to meet the threshold as they scored just 42.2% and 48.75% respectively.

Keywords: TV series, series, content quality, content evaluation, NBTC

1. บทนำ

ละครโทรทัศน์เป็นสื่อกลางส่งต่อประเด็นที่สังคมให้ความสนใจที่เข้าถึงผู้รับสารจำนวนมากได้อย่างรวดเร็วผ่านศิลปะการแสดง การเล่าเรื่อง การลำดับภาพผ่านเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งในอดีตจนถึงปัจจุบัน ละครโทรทัศน์สะท้อนสภาพการณ์ที่สังคมเป็นอยู่และการสร้างภาพความเป็นจริงทางสังคมด้วยการเลือกนำเสนอและให้ความหมายของสิ่งต่าง ๆ แก่ผู้ชม รวมไปถึงการสร้างและสะท้อนบทบาทความจริงเกี่ยวกับคนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม

จากการศึกษาและพัฒนาแนวทางในการตรวจสอบ ประเมิน และส่งเสริมคุณภาพเนื้อหารายการละครและรายการบันเทิงที่ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ดิจิทัล ที่ได้รับการสนับสนุนทุนการดำเนินการโดยกองทุนสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ โดยมีเป้าหมายเพื่อยกระดับมาตรฐานของเนื้อหารายการให้สอดคล้องกับบรรทัดฐานทางสังคมรวมถึงลดผลกระทบเชิงลบต่อผู้ชม Media Alert (Media Alert, 2568) จึงเห็นควรที่จะศึกษาเนื้อหาของรายการละครโทรทัศน์ที่ออกอากาศทางช่องโทรทัศน์ดิจิทัลในช่วงเวลาหลังข่าวภาคค่ำหรือไพรม์ไทม์โดยมุ่งประเมินคุณภาพรายการละครตามเกณฑ์การประเมินคุณภาพเนื้อหารายการละครโทรทัศน์ที่พัฒนา

โดยคณะกรรมการกำหนดกระบวนการวิธีวิทยาในการตรวจสอบและประเมินคุณภาพเนื้อหารายการ สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (สำนักงาน กสทช.) ซึ่งมีบุคลากรของสำนักงานกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ร่วมเป็นคณะกรรมการด้วย เกณฑ์ดังกล่าวประกอบด้วย เกณฑ์คุณภาพตามบรรทัดฐานและเกณฑ์คุณภาพที่สูงกว่าบรรทัดฐานของรายการละครที่พัฒนาขึ้นเพื่อใช้ในการเฝ้าระวังและส่งเสริมการผลิตเนื้อหาละครโทรทัศน์ให้เป็นส่วนหนึ่งของนิเวศสื่อที่ดีในสังคมไทย

จากเดิมสื่อโทรทัศน์เรียกได้ว่าเป็นสื่อหลักในการรับชมละคร ต้องถูกแทนที่ด้วยสื่อสตรีมมิง (streaming) หรือ OTT (Over-The-Top) ที่เข้ามามีบทบาทสำคัญตามพฤติกรรมของประชากรในสังคมดิจิทัล สำนักงาน กสทช. ในฐานะหน่วยงานกำกับดูแลได้เห็นความเปลี่ยนแปลงจากรูปแบบการชมโทรทัศน์ผ่านสตรีมมิงที่ตัวเลขขยับขึ้นแซงการชมผ่านโทรทัศน์ดิจิทัลภายใน พ.ศ. 2567 จากภาพรวมเรตติ้ง (rating) ข้ามแพลตฟอร์มประจำเดือนตุลาคม พ.ศ. 2567 วัดจากผู้ชมคนไทยทั่วประเทศที่มีอายุ 4 ปีขึ้นไป (61.5 ล้านคน) ซึ่งเรตติ้งรวมทั้งหมด คือ ร้อยละ 12.402 โดยเรตติ้งหลักมาจากผู้ชมที่รับชมผ่านเครื่องเล่นโทรทัศน์ (TV broadcast) เท่ากับ 5.749 หรือคิดเป็นร้อยละ 46 และผู้ชมที่รับชมผ่านช่องทางสตรีมมิงเท่ากับ 6.653 หรือคิดเป็นร้อยละ 54 (Nielsen, 2567 หน้า 5) ละครเป็นสื่อที่ใช้ต้นทุนการผลิตสูงจึงได้รับผลกระทบไปไม่น้อยกว่ารายการอื่น ๆ ดังนั้น การปรับตัวของผู้ผลิตที่ต้องเข้าใจรูปแบบการทำงานทั้งแบบสื่อโทรทัศน์แบบเดิมและสื่อสตรีมมิงเพื่อจัดสรรแนวทางการหาผู้สนับสนุนเพื่อให้การเผยแพร่มีประสิทธิภาพทั้งในเชิงกระแสความนิยมและรายได้จึงเป็นโจทย์สำคัญของผู้ผลิตรายการละครและสถานีโทรทัศน์ดิจิทัล

ใน พ.ศ. 2567 มีกระแสจากละครไทยไม่น้อยที่สามารถสร้างการพูดถึงและการส่งต่อกันในสื่อสังคมออนไลน์จนทำให้เกิดการติดตามมากขึ้นอีกครั้ง ทำให้คนไทยกลับมารับชมละครไทยเพิ่มขึ้น โดยรูปแบบการรับชมจะปรับตามความสะดวกต่อการรับสารในแต่ละพื้นที่ ซึ่งเป็นโอกาสที่สำคัญที่ทำให้ทีมนักวิจัยเลือกศึกษาละครที่ได้รับความนิยมทั้งจากการจัดอันดับเรตติ้งข้ามแพลตฟอร์มและกระแสจากสื่อสังคมออนไลน์ โดยยึดหลักแนวทางการจัดระดับความเหมาะสมของรายการโทรทัศน์ตามประกาศคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์การจัดทำผังรายการสำหรับการให้บริการกระจายเสียงหรือโทรทัศน์ พ.ศ. 2556 (ราชกิจจานุเบกษา, 2556) ที่ยังกำกับใช้อยู่ในประเทศไทย และทดลองใช้ (ร่าง) เครื่องมือเกณฑ์การประเมินคุณภาพเนื้อหารายการละครที่พัฒนาโดยคณะกรรมการ กำหนดกระบวนการวิธีวิทยาในการตรวจสอบและประเมินคุณภาพเนื้อหารายการ สำนักงาน กสทช. ในขณะที่ละครโทรทัศน์มีเนื้อหาและการนำเสนอที่ถูกข้อกังขาจากผู้ชมว่าเหมาะสมและสอดคล้องกับการจัดระดับความเหมาะสมตามหลักเกณฑ์ฯ หรือไม่ ซึ่งปัจจุบันการกำหนดระดับความเหมาะสมผู้ผลิตเป็นผู้กำหนดโดยใช้เกณฑ์ตามประกาศฯ ดังกล่าว จึงอาจทำให้บางเนื้อหาถูกตั้งคำถามถึงความเหมาะสมต่อการนำเสนอถึงผู้ชมที่มีความหลากหลายตามช่วงวัยที่ประกาศฯ ได้กำหนดไว้

จากการที่ผู้วิจัยเล็งเห็นการปรับตัวของการสื่อสารเนื้อหาผ่านสื่อละครโทรทัศน์และกระแสความนิยมในช่วงปีที่ผ่านมา การวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาปรากฏการณ์ของละครไทยที่ออกอากาศใน พ.ศ. 2567 ผ่านกระแสความนิยมของการจัดอันดับโทรทัศน์ดิจิทัลข้ามแพลตฟอร์มและกระแสจากสื่อสังคมออนไลน์ โดยใช้ (ร่าง)

เกณฑ์ประเมินที่พัฒนาโดยสำนักงาน กสทช. เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณค่า เนื้อหาที่ควรจำกัด และเนื้อหาที่ช่วยเสริมคุณค่าและพัฒนาผู้ชมทั้งในระดับปัจเจกบุคคล กลุ่มบุคคล และสังคมโดยรวม เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาเกณฑ์การประเมินเพื่อสนับสนุนผู้ผลิตรายการละครต่อไปในอนาคต

2. วัตถุประสงค์

เพื่อตรวจสอบและประเมินคุณภาพเนื้อหารายการละครระดับความเหมาะสมรายการ “ท” และ “น13+” ที่ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ดิจิทัลไทย ด้วย (ร่าง) เกณฑ์การตรวจสอบและประเมินคุณภาพเนื้อหารายการที่จัดทำโดยคณะกรรมการกำหนดกระบวนการวิธีวิทยาในการตรวจสอบและประเมินคุณภาพเนื้อหา รายการ สำนักงาน กสทช.

3. วิธีการศึกษา

ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ดังนี้

3.1 ผู้วิจัยดำเนินการเฝ้าสังเกต (monitor) จากเนื้อหาละครที่ออกอากาศในสื่อโทรทัศน์และเนื้อหาที่นำมาออกอากาศย้อนหลังผ่านสื่อออนไลน์ในช่องทางต่าง ๆ บันทึกลงเครื่องมือแบบบันทึกการสังเกต (coding sheet) เพื่อตรวจสอบการนำเสนอเนื้อหาของละคร โดยใช้เนื้อหาที่ออกอากาศผ่านโทรทัศน์ดิจิทัล และผ่านการคัดเลือกจากการจัดอันดับเรตติ้งโทรทัศน์ดิจิทัลข้ามแพลตฟอร์ม (cross platform rating) ของสำนักงาน กสทช. สมาคมโทรทัศน์ระบบดิจิทัล (ประเทศไทย) และบริษัท เอจีบี นิลเสน มีเดีย รีเสิร์ช (ประเทศไทย) ร่วมกับแนวทางการจัดระดับความเหมาะสมของรายการโทรทัศน์ของสำนักงาน กสทช. โดยเกณฑ์การคัดเลือกละครเพื่อเป็นหน่วยในการศึกษาประกอบด้วย 1) ต้องเป็นละครที่ผลิตใหม่ไม่ใช่ละครเก่าที่นำมาออกอากาศซ้ำ 2) เป็นละครยอดนิยมที่ได้รับการจัดอันดับเรตติ้งโทรทัศน์ดิจิทัลข้ามแพลตฟอร์มที่มาจากต่างช่องสถานีหรือได้รับการจัดอันดับการถูกกล่าวถึงหรือแฮชแท็ก (hashtag) ในสื่อสังคมออนไลน์ และ 3) เพื่อให้การทดลองใช้ร่างเกณฑ์การประเมินฯ ครอบคลุมละครที่มีการจัดระดับความเหมาะสมของเนื้อหาแตกต่างกัน จึงจะศึกษาทั้งละครที่มีการจัดระดับความเหมาะสมของเนื้อหาในเรท “ท” หรือเหมาะสมสำหรับผู้ชมทั่วไป และ “น13+” หรือรายการที่เหมาะสมสำหรับผู้ชมที่มีอายุ 13 ปีขึ้นไป ผลการคัดเลือกหน่วยการศึกษาได้ละคร 4 เรื่องดังนี้

1) “สงครามสมรส” ออกอากาศทางช่อง ONE จำนวน 21 ตอน มีเรตติ้งสูงสุดอันดับแรกในไตรมาส 2 ของ พ.ศ. 2567 (เมษายน-มิถุนายน) ในช่วงเวลา 19.00–22.00 น. จัดความเหมาะสมของเนื้อหาเป็น “ท”

2) “ลมเล่นไฟ” ออกอากาศทางช่อง 3 จำนวน 18 ตอน มีเรตติ้งสูงสุดอันดับสามในไตรมาส 2 ของ พ.ศ. 2567 (เมษายน-มิถุนายน) ในช่วงเวลา 19.00–22.00 น. จัดความเหมาะสมของเนื้อหาเป็น “น13+”

3) “นางฟ้ากรรมกร” ออกอากาศทางช่อง ONE จำนวน 29 ตอน มีเรตติ้งสูงสุดอันดับแรกในไตรมาส 3 ของ พ.ศ. 2567 (กรกฎาคม-กันยายน) ในช่วงเวลา 19.00–22.00 น. จัดความเหมาะสมของเนื้อหาเป็น “ท”

4) “ใจซ่อนรัก” ออกอากาศทางช่อง 3 จำนวน 8 ตอน ในช่วงเวลา 22.00–23.00 น. ได้รับการจัดอันดับการถูกกล่าวถึงหรือแฮชแท็ก #ใจซ่อนรัก ในแพลตฟอร์มเอ็กซ์ทราสัปดาห์ที่ละครออกอากาศ และในบางตอนได้รับการจัดอันดับความนิยมติดอันดับหนึ่งของโลกในเอ็กซ์ รวมถึงอีก 20 ประเทศ จัดความเหมาะสมของเนื้อหาเป็น “น13+”

ในการดำเนินการประเมินเนื้อหาละครได้คำนึงถึงความเที่ยงตรง (reliability) เป็นสำคัญ โดยใช้ (ร่าง) เกณฑ์การประเมินคุณภาพรายการประเภทละครที่จัดทำโดยคณะทำงานกำหนดกระบวนการวิจัยในการตรวจสอบและประเมินคุณภาพเนื้อหารายการ สำนักงาน กสทช. ในการนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาทำความเข้าใจเกณฑ์และตัวชี้วัดรวมถึงคำอธิบายตัวชี้วัด ก่อนทำการประเมินละครที่เป็นหน่วยการศึกษา แล้วจึงทำการประเมินหลังจากชมละครที่เป็นหน่วยการศึกษาแต่ละตอน ด้วยการระบุว่า “พบหรือไม่พบ” ลักษณะที่ระบุในตัวชี้วัดในแต่ละตอนของละครที่ศึกษาจนครบทุกตอน นอกจากนั้น ผู้วิจัยยังได้บันทึกภูมิธรรมสำคัญไว้ด้วย ผ่านการบันทึกภาพฉากละครและการถอดข้อความบทพูดของตัวละครที่น่าเสนอ เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ผลการประเมิน จากนั้นตรวจทานผลการประเมินร่วมกันเพื่อความเที่ยงตรงของการประเมิน (intercoder reliability) แล้วจึงให้คะแนนต่อแต่ละตัวชี้วัดตามเกณฑ์ที่กำหนด

3.2 ผู้วิจัยให้คะแนนต่อแต่ละตัวชี้วัดตามเกณฑ์ที่กำหนด ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงการให้คะแนนตัวชี้วัดตามเกณฑ์คุณภาพของเครื่องมือ

เกณฑ์คุณภาพ	การให้คะแนนตัวชี้วัด
เกณฑ์คุณภาพตาม บรรทัดฐานของรายการละคร	- พบเนื้อหาตามเกณฑ์ตัวชี้วัด = 1 คะแนน หมายถึง มีคุณภาพตามบรรทัดฐาน - ไม่พบเนื้อหาตามเกณฑ์ตัวชี้วัด = 0 คะแนน หมายถึง ไม่มีคุณภาพตามบรรทัดฐาน - ยกเว้นเกณฑ์ด้าน “การนำเสนอเนื้อหาที่ควรจำกัด” มีการให้คะแนนดังนี้ - พบเนื้อหาตามเกณฑ์ตัวชี้วัด = -1 คะแนน หมายถึง ไม่มีคุณภาพตามบรรทัดฐาน - ไม่พบเนื้อหาตามเกณฑ์ตัวชี้วัด = 1 คะแนน หมายถึง มีคุณภาพตามบรรทัดฐาน
เกณฑ์คุณภาพสูงกว่า บรรทัดฐานของรายการละคร	- พบเนื้อหาตามเกณฑ์ตัวชี้วัด = 1 คะแนน หมายถึง มีคุณภาพสูงกว่าบรรทัดฐาน - ไม่พบเนื้อหาตามเกณฑ์ตัวชี้วัด = 0 คะแนน หมายถึง ไม่มีคุณภาพสูงกว่าบรรทัดฐาน

เมื่อประเมินครบทุกตอนแล้ว จะนำผล “พบ/ไม่พบ” มาคำนวณทางคณิตศาสตร์ใน 2 ขั้นตอน คือ

1) การนำผลคะแนนรวมของทุกตัวชี้วัดมาหาคะแนนเฉลี่ยแต่ละตอน ด้วยการนำคะแนนรวมมาหารด้วยจำนวนตอน

2) นำคะแนนที่ได้จากข้อ 1) มาคูณกับค่าร้อยละของจำนวนตัวชี้วัด (ค่าร้อยละของจำนวนตัวชี้วัดมาจากคะแนนเต็ม 100 หารด้วยจำนวนตัวชี้วัดทั้งหมด)

ผลการคำนวณจะได้ค่าคะแนนร้อยละเพื่อนำมาเทียบระดับบรรทัดฐานตามเกณฑ์ประเมินที่กำหนด คือ

ร้อยละ 96-100 หมายถึง มีคุณภาพตามบรรทัดฐานหรือสูงกว่าบรรทัดฐานในระดับดีเยี่ยม

ร้อยละ 80-95	หมายถึง	มีคุณภาพตามบรรทัดฐานหรือสูงกว่าบรรทัดฐานในระดับดีมาก แต่ไม่ครบทุกตัวชี้วัด
ร้อยละ 65-79	หมายถึง	มีคุณภาพตามบรรทัดฐานหรือสูงกว่าบรรทัดฐานในระดับดี แต่ไม่ครบทุกตัวชี้วัด
ร้อยละ 50-64	หมายถึง	มีคุณภาพตามบรรทัดฐานหรือสูงกว่าบรรทัดฐานในระดับพอใช้ พบข้อบกพร่องที่ต้องปรับปรุงแก้ไข
ต่ำกว่าร้อยละ 50	หมายถึง	ไม่ผ่านเกณฑ์บรรทัดฐานหรือสูงกว่าบรรทัดฐานของรายการ

ตัวอย่างการคำนวณ ละครมีจำนวน 8 ตอน หากประเมินตามเกณฑ์คุณภาพตามบรรทัดฐานของรายการประเภทละคร มีตัวชี้วัด 8 ข้อ เมื่อรวมคะแนนรวมของทุกตัวชี้วัดในทุกตอนแล้วได้ 60 คะแนน คำนวณได้ดังนี้

การหาคะแนนเฉลี่ยแต่ละตอน โดยนำ 60 คะแนน ÷ 8 ตอน = 7.50 คะแนน
 $7.50 \text{ คะแนน} \times 12.5 \text{ (ตัวชี้วัดที่เทียบให้เป็นร้อยละ 100)} = \text{ร้อยละ } 93.75$
 ผลการประเมินคือ ละครมีบรรทัดฐานในระดับดีมาก แต่ไม่ครบทุกตัวชี้วัด

4. การทบทวนวรรณกรรม

4.1 ทฤษฎีการอบรมบ่มเพาะและการเรียนรู้ทางสังคม

ทฤษฎีการอบรมบ่มเพาะทางสังคมหรือทฤษฎี Cultivation เป็นทฤษฎีที่เสนอโดย George Gerbner ในช่วงทศวรรษ 1960 ทฤษฎีนี้มุ่งอธิบายผลกระทบระยะยาวของสื่อ โดยเฉพาะโทรทัศน์ที่มีผลต่อการรับรู้ความเป็นจริงทางสังคมของผู้ชม (Gerbner et al., 1986) ทั้งนี้ การสร้างภาพความเป็นจริงในทฤษฎี Cultivation มีความเกี่ยวข้องกับละครโทรทัศน์อย่างมาก เนื่องจากละครมักนำเสนอภาพชีวิต รวมถึงความสัมพันธ์และสถานการณ์ทางสังคมในรูปแบบต่าง ๆ และผู้ชมที่รับชมละครเป็นประจำอาจซึมซับภาพเหล่านี้และนำมาเป็นส่วนหนึ่งของการรับรู้ความเป็นจริงทางสังคม

นอกจากนี้ ทฤษฎี Cultivation ยังนำเสนอแนวคิดสำคัญอีกสองประการ ได้แก่ 1) การหล่อหลอมความคิดให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยเน้นความคิดกระแสหลัก (mainstreaming) และ 2) การมองโลกอย่างร้ายแรงและอันตรายมากกว่าความเป็นจริง (mean world syndrome) โดย mainstreaming หมายถึงกระบวนการที่การรับชมโทรทัศน์อย่างต่อเนื่องทำให้ผู้ชมที่มีภูมิหลังแตกต่างกันมีมุมมองและความคิดเห็นที่คล้ายคลึงกันมากขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่ม heavy viewers ส่วน mean world syndrome เป็นปรากฏการณ์ที่ผู้ชมที่รับชมรายการที่มีเนื้อหาความรุนแรงมากมีแนวโน้มที่จะมองโลกว่าอันตรายและน่ากลัวมากกว่าความเป็นจริง (Potter, 2014)

ทฤษฎีการอบรมบ่มเพาะทางสังคมหรือทฤษฎี Cultivation ยังมีความเชื่อมโยงกับหลักของการเรียนรู้ด้วยการเลียนแบบ ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการสังเกตพฤติกรรมของผู้อื่น (observational learning) แล้วจึงนำมาทำตามในลักษณะที่เรียกว่า “การเลียนแบบ” สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) การเลียนแบบโดยตรง (imitation) เป็นการแสดงปฏิกิริยาที่ออกมาเป็นกิริยาท่าทางอย่างตรงไปตรงมา เช่น เด็กที่แสดงอาการกิริยาท่าทางตามนักแสดงหรือตัวละคร และ 2) การเลียนแบบเชิงลึก (identification) เป็นการเลียนแบบที่เน้นด้านจิตใจและพฤติกรรม (Bandura, 1986, 2001, p 265-299.)

ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นประเด็นสำคัญที่ทั้งผู้ผลิตสื่อและผู้ชมควรตระหนักถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการนำเสนอและการรับชมเนื้อหาในลักษณะต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการใช้และการบริโภคสื่ออย่างมีความรับผิดชอบและสร้างสรรค์

4.2 ประกาศสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกากระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) เรื่อง แนวทางการจัดระดับความเหมาะสมของรายการโทรทัศน์

ตามประกาศ กสทช. เรื่อง หลักเกณฑ์การจัดทำผังรายการสำหรับการให้บริการกระจายเสียงหรือโทรทัศน์ พ.ศ. 2556 (ราชกิจจานุเบกษา, 2556) ได้ออกประกาศสำนักงาน กสทช. เรื่อง แนวทางการจัดระดับความเหมาะสมของรายการโทรทัศน์ ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 29 ตุลาคม 2556 โดยมีการพิจารณาระดับความเหมาะสมของรายการโทรทัศน์ประกอบด้วย 2 หลักเกณฑ์ คือ

- 1) หลักเกณฑ์ของระบบการจำแนกเนื้อหาที่ควรมีการจำกัด
- 2) หลักเกณฑ์ของระบบการจำแนกเนื้อหาที่ควรมีการส่งเสริม

โดยกำหนดให้มีการแสดงสัญลักษณ์ระดับความเหมาะสมของรายการโทรทัศน์ ก่อนเสนอรายการในทุกกระดบ โดยมีเสียงอธิบายสัญลักษณ์ แสดงสัญลักษณ์ระหว่างรายการในทุกกระดบที่มุมซ้ายด้านล่างของจอภาพเป็นระยะ ๆ ตามความเหมาะสม โดยรายการที่มีระดับความเหมาะสม “น13+” “น18+” และ “ฉ” ให้แสดงสัญลักษณ์ทุกครั้งที่เข้ารายการหลังจากช่วงโฆษณา

4.3 (ร่าง) เกณฑ์การประเมินคุณภาพเนื้อหารายการละครโทรทัศน์

ประกอบด้วยเกณฑ์ที่พัฒนาโดยคณะทำงานกำหนดกระบวนการวิธีวิทยาในการตรวจสอบและประเมินคุณภาพเนื้อหารายการ สำนักงาน กสทช. (ร่าง) เกณฑ์การประเมินคุณภาพเนื้อหารายการละคร จำแนกเป็นระดับบรรทัดฐานและสูงกว่าบรรทัดฐาน ดังนี้

4.3.1 (ร่าง) เกณฑ์คุณภาพตามบรรทัดฐานของรายการประเภทละคร มีตัวชี้วัด 8 ข้อ ได้แก่

- 1) ให้ความบันเทิง/จินตนาการ/อารมณ์ ความรู้สึกร่วมเนื้อหาเชิงคุณค่า
- 2) พยายามสอดแทรกแนวคิด ข้อมูล ความรู้เชิงสาระประโยชน์ในมิติต่าง ๆ เช่น ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม วิถีชีวิต สิทธิมนุษยชน ความสัมพันธ์อันดีทางสังคม สันติภาพ แรงบันดาลใจ คุณค่าร่วมที่ดีทางสังคม ฯลฯ

- 3) เน้นการนำเสนอความก้าวร้าว รุนแรง ในระดับที่ส่งผลกระทบต่อจิตใจและ/หรือต่อการเลียนแบบ
- 4) นำเสนอเนื้อหาที่ชี้แนะให้หลงเชื่อ งมงาย และ/หรือสนใจในอบายมุข เช่น สิ่งเสพติด การพนัน
- 5) เน้นหรือตอกย้ำการแสดงออกทางเพศ ความสัมพันธ์ทางเพศที่ไม่จำเป็นต่อเนื้อเรื่อง
- 6) มีการสื่อสารด้วยวาจาและ/หรือกริยาท่าทางที่หยาบคาย ด่าทอ
- 7) มีการสื่อสารแสดงออกอย่างหยาบโลน ลามก อนาจาร และ
- 8) เน้นยั่วอคติ การดูหมิ่นเหยียดหยาม การล้อเลียนบุคคล/กลุ่มคน ในประเด็นวัย เพศ สถานะทางเศรษฐกิจ-สังคม ชาติพันธุ์ รูปลักษณ์ อัตลักษณ์

โดยผู้วิจัยจะประเมินละครรายตอนว่า “พบหรือไม่พบ” เนื้อหาตามเกณฑ์ดังกล่าว การประเมินจะพิจารณาจากเนื้อหาและสิ่งที่ปรากฏในเนื้อหาในภาพรวมของแต่ละตอนของละครที่เป็นหน่วยการศึกษา พบเนื้อหาตามเกณฑ์ตัวชี้วัด = 1 คะแนน ไม่พบเนื้อหาตามเกณฑ์ตัวชี้วัด = 0 คะแนน ยกเว้นข้อ 3–8 เกณฑ์ด้าน “การนำเสนอเนื้อหาที่ควรจำกัด” มีการให้คะแนนต่างไปโดยหากพบเนื้อหาตามเกณฑ์ตัวชี้วัด = -1 คะแนน ไม่พบเนื้อหาตามเกณฑ์ตัวชี้วัด = 1 คะแนน

4.3.2 (ร่าง) เกณฑ์คุณภาพที่สูงกว่าบรรทัดฐานของรายการประเภทละคร ซึ่งหมายถึง การที่ละครมีคุณค่าต่อสังคม ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล กลุ่มบุคคล และสังคมโดยรวม มีตัวชี้วัด 10 ข้อ ได้แก่

- 1) ให้แนวคิด ข้อมูล ความรู้เชิงสาระประโยชน์ในมิติต่าง ๆ เช่น ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม วิถีชีวิต สิทธิมนุษยชน ความสัมพันธ์อันดีทางสังคม สันติภาพ แรงบันดาลใจ คุณค่าร่วมที่ดีทางสังคม
- 2) กระตุ้นความคิดริเริ่ม ความคิดสร้างสรรค์ แรงบันดาลใจ
- 3) นำเสนอสุนทรียภาพหรือความงามที่สอดคล้องกับบริบทของเรื่องในปัจจุบัน ในอดีต ทั้งเรื่องที่สมจริง สมมติ เหนือจริง ในด้านการแต่งกาย สถานที่ สภาพแวดล้อม วิถีชีวิต ภาษา ฯลฯ
- 4) ได้รับความนิยมจากผู้ชมในต่างประเทศ พบได้ในข่าว คลิปสั้น ภาพนิ่ง ที่เผยแพร่โดยสื่อหรือผู้ชมจากต่างประเทศในรูปแบบต่าง ๆ
- 5) ผู้ชมได้เรียนรู้และพัฒนาทักษะการใช้ชีวิตในสังคมอย่างสอดคล้องกับสถานการณ์และยุคสมัย เช่น ทักษะทางสังคม ทักษะการเอาตัวรอดในบริบทต่าง ๆ
- 6) ให้ข้อมูลความรู้ที่นำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ เช่น ความรู้ด้านภาษา คณิตศาสตร์ ดนตรี กีฬา วิชาชีพ รวมถึงความสนใจใฝ่รู้ในการพัฒนาตนเอง
- 7) ชี้นำ/พัฒนาการคิด การวิเคราะห์ การวางแผน การตัดสินใจ การแก้ไขปัญหา

- 8) ผู้ชมได้เรียนรู้และเห็นคุณค่า ความสำคัญของความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว ชุมชน สังคม
- 9) สร้างการเรียนรู้และความเข้าใจในหลักคุณธรรม จริยธรรม ทั้งด้านแนวคิดและแนวทางการปฏิบัติ
- 10) ผู้ชมได้เรียนรู้ ยอมรับ เข้าใจ และชื่นชมในความแตกต่างหลากหลายทางความคิด ความเชื่อ สังคม วัฒนธรรม

โดยการให้คะแนนตามเกณฑ์คุณภาพที่สูงกว่าบรรทัดฐานของรายการประเภทละครแต่ละตัวชี้วัด กำหนด คือ พบเนื้อหาตามเกณฑ์ตัวชี้วัด = 1 คะแนน ไม่พบเนื้อหาตามเกณฑ์ตัวชี้วัด = 0 คะแนน

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 การศึกษารายการละครโทรทัศน์ครั้งนี้ หน่วยการศึกษาถูกจัดระดับความเหมาะสม

อยู่ในระดับ “ท” และ “น13+” ซึ่งมีความหมายและการอธิบายระดับ คือ (ราชกิจจานุเบกษา, 2556 หน้า 8-9)

5.1.1 ระดับ “ท” กำหนดให้รายการต่อไปนี้เป็นรายการทั่วไป สามารถรับชมได้ทุกวัย

5.1.2 ระดับ “น13+” กำหนดให้รายการต่อไปนี้เป็นสำหรับผู้ชมที่มีอายุ 13 ปีขึ้นไป อาจมีภาพเสียง หรือเนื้อหาที่ต้องใช้วิจารณญาณในการรับชม ผู้ชมที่มีอายุน้อยกว่า 13 ปีควรได้รับคำแนะนำ

5.2 เกณฑ์คุณภาพตามบรรทัดฐานและเกณฑ์คุณภาพที่สูงกว่าบรรทัดฐาน หมายถึง เกณฑ์การประเมินคุณภาพเนื้อหารายการละครที่พัฒนาโดยคณะทำงานกำหนดกระบวนการวิธีวิทยาในการตรวจสอบและประเมินคุณภาพเนื้อหารายการ สำนักงาน กสทช. โดยเกณฑ์ตามบรรทัดฐานมีตัวชี้วัด 8 ข้อ และเกณฑ์ที่สูงกว่าบรรทัดฐานมีตัวชี้วัด 10 ข้อ ตามรายละเอียดของเครื่องมือประเมิน

6. กรอบแนวคิด

6.1 กรอบแนวคิดด้านเนื้อหา

การประเมินคุณภาพรายการละคร ประกอบด้วยเกณฑ์ 2 ระดับได้แก่ 1) (ร่าง) เกณฑ์คุณภาพตามบรรทัดฐาน มีตัวชี้วัด 8 ข้อ เน้นเนื้อหาเชิงคุณค่าและเนื้อหาที่ควรจำกัด และ 2) (ร่าง) เกณฑ์คุณภาพที่สูงกว่าบรรทัดฐาน มีตัวชี้วัด 10 ข้อ เน้นการเสริมสร้างคุณค่าทางสังคมและพัฒนาผู้ชม

6.2 กรอบแนวคิดด้านหน่วยการศึกษา

ผู้วิจัยใช้หน่วยการศึกษาผ่านการคัดเลือกจากการจัดอันดับเรตติ้งโทรทัศน์ดิจิทัลข้ามแพลตฟอร์มของสำนักงาน กสทช. สมาคมโทรทัศน์ระบบดิจิทัล (ประเทศไทย) และบริษัท เอจีบี นิลเสน มีเดีย รีเสิร์ช (ประเทศไทย) ต้องเป็นละครที่ผลิตใหม่ไม่ใช่ละครเก่าที่นำมาออกอากาศซ้ำ ได้หน่วยในการศึกษาคือ ละครระดับ

ความเหมาะสม “ท” คือ สงครามสมรส จำนวน 21 ตอน และนางฟ้ากรรมกร จำนวน 29 ตอน ส่วนระดับความเหมาะสม “น13+” คือ ลมเล่นไฟ จำนวน 18 ตอน และใจซ่อนรัก จำนวน 8 ตอน โดยศึกษาทุกตอนที่มีการออกอากาศผ่านโทรทัศน์ดิจิทัล

6.3 กรอบแนวคิดด้านระยะเวลา

ผู้วิจัยเลือกศึกษาละครที่มีการออกอากาศในช่วงไตรมาสที่ 2 (เมษายน-มิถุนายน) และไตรมาสที่ 3 (กรกฎาคม-กันยายน) ของ พ.ศ. 2567 และละครที่ได้รับกระแสนิยมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ในแพลตฟอร์มเอ็กซ์ที่ติดกระแสความนิยมในประเทศไทยและกระแสนิยมในระดับโลก ที่ถูกจัดอันดับการถูกกล่าวถึงหรือแฮชแท็ก #ใจซ่อนรัก ในแพลตฟอร์มเอ็กซ์ทุกสัปดาห์ที่ละครออกอากาศ และได้รับการจัดอันดับความนิยมติดอันดับหนึ่งของโลกในเอ็กซ์ในตอนที่จบ แฮชแท็ก #ใจซ่อนรักตอนที่จบ ขึ้นอันดับ 1 ความนิยมโลกและประเทศไทย รวมถึงอีก 20 ประเทศ (สำนักข่าวสปริงนิวส์, 2567) และดำเนินการวิจัยทั้งหมดแล้วเสร็จภายในไตรมาสสุดท้ายของ พ.ศ. 2567

7. ผลการศึกษา

7.1 ผลการประเมินคุณภาพตามบรรทัดฐานและสูงกว่าบรรทัดฐานของรายการประเภทละครระดับความเหมาะสม “ท” ละครสงครามสมรสและนางฟ้ากรรมกร

ภาพที่ 1 แสดงภาพประชาสัมพันธ์ละครสงครามสมรสและนางฟ้ากรรมกร

ที่มา: <https://www.one31.net/news/detail/68743> และ <https://www.one31.net/shows/detail/538> เข้าถึงเมื่อ 10 พฤษภาคม 2568

ตารางที่ 2 แสดงผลการประเมินคุณภาพตามบรรทัดฐานของรายการละครระดับความเหมาะสม “ก”

เกณฑ์		ตัวชี้วัด	จำนวนตอนที่พบเนื้อหาตามตัวชี้วัด	
			สงครามสมรส (N=21)	นางฟ้ากรรมกร (N=29)
วัตถุประสงค์ของรายการ		1) ให้ความบันเทิง/จินตนาการ/อารมณ์ ความรู้สึกร่วม	21 ตอน (ร้อยละ 100)	29 ตอน (ร้อยละ 100)
เนื้อหาเชิงคุณค่า		2) พยายามสอดแทรกแนวคิด ข้อมูล ความรู้เชิงสาระประโยชน์ในมิติต่าง ๆ เช่น ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม วิถีชีวิต สิทธิมนุษยชน ความสัมพันธ์อันดีทางสังคม สันติภาพ แรงบันดาลใจ คุณค่าร่วมที่ดีทางสังคม ฯลฯ	21 ตอน (ร้อยละ 100)	29 ตอน (ร้อยละ 100)
เนื้อหาที่ควรจำกัด	ประเด็นความรุนแรง	3) เน้นการนำเสนอความก้าวร้าว รุนแรงในระดับที่ส่งผลกระทบต่อจิตใจและ/หรือต่อการเสียแบบ	8 ตอน (ร้อยละ 38.1)	6 ตอน (ร้อยละ 20.70)
		4) นำเสนอเนื้อหาที่ชี้นำให้หลงเชื่อ งมงาย และ/หรือสนใจในอบายบูง เช่น สิ่งเสพติด การพนัน	-	-
	ประเด็นเพศ	5) เน้นหรือตอกย้ำการแสดงออกทางเพศ ความสัมพันธ์ทางเพศ ที่ไม่จำเป็นต่อนิเวศ	-	-
	ประเด็นภาษา	6) มีการสื่อสารด้วยภาษาและ/หรือกริยาท่าทางที่หยาบคาย คำก่อก	11 ตอน (ร้อยละ 52.4)	1 ตอน (ร้อยละ 3.45)
		7) มีการสื่อสารแสดงออกอย่างหยาบโลนลามก อนาจาร	-	-
	ประเด็นภาพตัวแทน	8) เน้นย้ำ อคติ การดูหมิ่นเหยียดหยาม การล้อเลียนบุคคล/กลุ่มคน ในประเด็นวัย เพศ สถานะทางเศรษฐกิจ-สังคมชาติพันธุ์ รูปลักษณ์ อัตลักษณ์	5 ตอน (ร้อยละ 23.8)	1 ตอน (ร้อยละ 3.45)
		ผลการประเมินตามเกณฑ์	ร้อยละ 71.37	ร้อยละ 93.13

ผลการประเมินคุณภาพละครระดับความเหมาะสม “ท” พบว่า สงครามสมรส (21 ตอน) มีผลการประเมินร้อยละ 71.37 หมายถึง เป็นไปตามบรรทัดฐานระดับดี แต่ไม่ครบทุกตัวชี้วัด ส่วนละครนางฟ้ากรรมกร (29 ตอน) มีผลการประเมินร้อยละ 93.13 หมายถึง เป็นไปตามบรรทัดฐานระดับดีมาก แต่ไม่ครบทุกตัวชี้วัด

ตัวชี้วัดที่ 1 ให้ความบันเทิง/จินตนาการ/อารมณ์ ความรู้สึกร่วม พบว่า ละครทั้ง 2 เรื่องสามารถให้ความบันเทิงและสร้างอารมณ์ร่วมกับผู้ชมได้ครบทุกตอน (ร้อยละ 100) ด้วยพล็อตเรื่องของสงครามสมรสที่เกี่ยวกับชีวิตครอบครัว การต่อสู้กันด้วยกฎหมายและอำนาจต่าง ๆ ในบทบาทสามีภรรยาและพ่อแม่ ขณะที่นางฟ้ากรรมกรที่นำเสนอพล็อตเรื่องชีวิตชนชั้นแรงงานชาวอีสานที่ต้องเผชิญปัญหาและอุปสรรคหลากหลาย

ตัวชี้วัดที่ 2 การสอดแทรกแนวคิด ข้อมูล ความรู้เชิงสาระประโยชน์ในมิติต่าง ๆ พบว่า ละครทั้ง 2 เรื่อง สามารถสอดแทรกสาระประโยชน์ในมิติต่าง ๆ ได้หลากหลายในทุกตอน (ร้อยละ 100) โดยสงครามสมรส สอดแทรกเรื่องสิทธิต่าง ๆ เกี่ยวกับครอบครัว เช่น สิทธิในฐานะสามีหรือภรรยา สิทธิในการปกครองบุตร สิทธิเรียกร้องความเป็นธรรมในระบบราชการ ฯลฯ รวมถึงสอดแทรกเรื่องความสัมพันธ์อันดีทางสังคมและคุณค่าร่วมที่ดีทางสังคม ขณะที่นางฟ้ากรรมกรมีการสอดแทรกแนวคิดที่มีประโยชน์ต่อผู้ชม เช่น การสร้างแรงบันดาลใจ ความสัมพันธ์อันดีและการช่วยเหลือกันของครอบครัวและสังคม ฯลฯ

สำหรับเนื้อหาที่ควรจำกัดในตัวชี้วัดที่ 3-8 พบดังนี้

ตัวชี้วัดที่ 3 เน้นการนำเสนอความก้าวร้าว รุนแรง ในระดับที่ส่งผลกระทบต่อจิตใจและ/หรือต่อการเลียนแบบ พบว่า สงครามสมรสมีเนื้อหาลักษณะดังกล่าว 8 ตอน (ร้อยละ 38.1) ทั้งจากการใช้ภาษาและการแสดงของ ตัวละครหลักที่ใช้กำลังต่อบุคคล/สิ่งของอย่างรุนแรง ทั้งการก้าวร้าวคำทอ การตบตีทำร้ายและบีบคั้น ฯลฯ ขณะที่นางฟ้ากรรมกรพบเนื้อหาที่มีความรุนแรง 6 ตอน (ร้อยละ 20.7) โดยเฉพาะการทำร้ายร่างกายและการคำทอ ทั้งนี้แม้การใช้ภาษาและการแสดงของตัวละครหลักที่มีความก้าวร้าวรุนแรงจะเป็นส่วนหนึ่งของ เนื้อเรื่อง แต่การนำเสนอด้วยการตอกล้ำในหลาย ๆ ตอนอาจมีผลกระทบต่อจิตใจ ต่อการเลียนแบบของผู้ชมบางคนได้

ตัวชี้วัดที่ 4 นำเสนอเนื้อหาที่ขำขันให้หลงเชื่อ งมงาย และ/หรือสนใจในอภายมุข และ**ตัวชี้วัดที่ 5** เน้นหรือตอกล้ำการแสดงออกทางเพศ ความสัมพันธ์ทางเพศ ที่ไม่จำเป็นต่อเนื้อเรื่อง ผลการประเมินไม่พบว่า ละครทั้ง 2 เรื่องมีลักษณะดังกล่าว

ตัวชี้วัดที่ 6 มีการสื่อสารด้วยวาจาและ/หรือกิริยาท่าทางที่หยาบคาย คำทอ พบว่า สงครามสมรส พบ 11 ตอน (ร้อยละ 52.4) ส่วนใหญ่เป็นการใช้วาจาคำทอหรือกิริยาหยาบคายระหว่างตัวละครหลัก ประเด็นที่คำทอส่วนใหญ่จะเป็นการแย้งชิงเอาชนะ การดูถูก ด้อยค่า ในพฤติกรรมและฐานะทางเศรษฐกิจ ขณะที่นางฟ้ากรรมกรพบ 1 ตอน (ร้อยละ 3.45) เป็นการคำทอเหยียดหยาม

ตัวชี้วัดที่ 7 มีการสื่อสารแสดงออกอย่างหยาบโลน ลามก อนาจาร ผลการประเมินไม่พบว่าละคร ทั้ง 2 เรื่องมีลักษณะดังกล่าว

ตัวชี้วัดที่ 8 เน้นย้าอคติ การดูหมิ่นเหยียดหยาม การล้อเลียนบุคคล/กลุ่มคน ในประเด็นวัย เพศ สถานะทางเศรษฐกิจ-สังคม ชาติพันธุ์ รูปลักษณ์ อัตลักษณ์ พบว่า สงครามสมรสพบ 5 ตอน (ร้อยละ 23.8) โดยเป็น การผลิตซ้ำอคติต่อกลุ่มคน เช่น แบบแผนครอบครัวและคุณค่าของลูกสะใภ้ในครอบครัวคนจีน ระบบราชการ และจริยธรรมของข้าราชการ ขณะที่นางฟ้ากรรมกรพบ 1 ตอน (ร้อยละ 3.45) เป็นการเหยียดหยามอาชีพ

ตารางที่ 3 แสดงผลการประเมินคุณภาพระดับสูงกว่าบรรทัดฐานของรายการละครระดับความเหมาะสม

เกณฑ์	ตัวชี้วัด	จำนวนตอนที่พบเนื้อหาตามตัวชี้วัด	
		สงครามสมรส (N=21)	นางฟ้ากรรมกร (N=29)
ความคิดสร้างสรรค์ แรงบันดาลใจ และประโยชน์ต่อสังคม	1) ให้แนวคิด ข้อมูล ความรู้เชิงสาระประโยชน์ในมิติต่าง ๆ เช่น ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม วิถีชีวิต สิทธิมนุษยชน ความสัมพันธ์อันดีทางสังคม สันติภาพ แรงบันดาลใจ คุณค่าร่วมที่ดีทางสังคม	21 ตอน (ร้อยละ 100)	29 ตอน (ร้อยละ 100)
	2) กระตุ้นความคิดริเริ่ม ความคิดสร้างสรรค์ แรงบันดาลใจ	8 ตอน (ร้อยละ 38.1)	2 ตอน (ร้อยละ 6.9)
	3) นำเสนอสุนทรียภาพหรือความงามที่สอดคล้องกับบริบทของเรื่องในปัจจุบัน ในอดีต ทั้งเรื่อง ที่สมจริง สมมติ เหนือจริง ในด้านการแต่งกาย สถานที่ สภาพแวดล้อม วิถีชีวิต ภาษา ฯลฯ	21 ตอน (ร้อยละ 100)	29 ตอน (ร้อยละ 100)
	4) ได้รับความนิยมนจากผู้ชมในต่างประเทศ พบได้ ในข่าว คลิปสั้น ภาพนิ่งที่เผยแพร่โดยสื่อหรือผู้ชมจากต่างประเทศในรูปแบบต่าง ๆ	-	-
ส่งเสริมทักษะชีวิต	5) ผู้ชมได้เรียนรู้และพัฒนากิจกรรมการใช้ชีวิตในสังคมอย่างสอดคล้องกับสถานการณ์และยุคสมัย เช่น ทักษะทางสังคม ทักษะการเอาตัวรอดในบริบทต่างๆ	19 ตอน (ร้อยละ 90.4)	5 ตอน (ร้อยละ 17.25)
ส่งเสริมความรู้ ในศาสตร์สาขาต่าง ๆ	6) ให้ข้อมูลความรู้ที่นำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ เช่น ความรู้ด้านภาษา คณิตศาสตร์ ดนตรี กีฬา วิชาชีพ รวมถึงความสนใจใฝ่รู้ในการพัฒนาตนเอง	13 ตอน (ร้อยละ 61.9)	6 ตอน (ร้อยละ 20.7)
ส่งเสริมระบบวิธีคิด	7) ชี้นำ/พัฒนา การคิด การวิเคราะห์ การวางแผน การตัดสินใจ การแก้ปัญหา	18 ตอน (ร้อยละ 85.7)	6 ตอน (ร้อยละ 20.7)
ส่งเสริมการพัฒนา ความสัมพันธ์ระหว่าง บุคคล	8) ผู้ชมได้เรียนรู้และเห็นคุณค่าความสำคัญของความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว ชุมชน สังคม	18 ตอน (ร้อยละ 85.7)	29 ตอน (ร้อยละ 100)
ส่งเสริมการพัฒนา คุณธรรม และจริยธรรม	9) สร้างการเรียนรู้และความเข้าใจในหลักคุณธรรม จริยธรรม ทั้งด้านแนวคิดและแนวทางการปฏิบัติ	17 ตอน (ร้อยละ 80.9)	29 ตอน (ร้อยละ 100)
ส่งเสริมการเรียนรู้ ยอมรับ เข้าใจ และชื่นชม ความหลากหลาย ในสังคม	10) ผู้ชมได้เรียนรู้ ยอมรับ เข้าใจ และชื่นชมในความแตกต่างหลากหลายทางความคิด ความเชื่อ สังคม วัฒนธรรม	2 ตอน (ร้อยละ 9.5)	29 ตอน (ร้อยละ 100)
ผลการประเมินตามเกณฑ์		ร้อยละ 65.20	ร้อยละ 56.50

ผลการศึกษาพบว่า ละครระดับความเหมาะสม “ท” คือ สงครามสมรส มีผลการประเมินร้อยละ 65.20 ส่วนละครนางฟ้ากรรมกร มีผลการประเมินร้อยละ 56.50 โดยมีรายละเอียดดังนี้ **ตัวชีวิตที่ 1** ละครทั้ง 2 เรื่องให้สาระประโยชน์ในทุกตอน (ร้อยละ 100) โดยสงครามสมรสให้สาระประโยชน์ในเรื่อง “สิทธิ” และการดำเนินการตามสิทธิต่าง ๆ ละครยังให้แรงบันดาลใจในการดำเนินชีวิต แรงบันดาลใจในการประกอบอาชีพและเริ่มต้นชีวิตใหม่ ขณะที่นางฟ้ากรรมกรให้ความรู้และแรงบันดาลใจเกี่ยวกับอาชีพและสร้างแรงบันดาลใจในการพัฒนาคุณภาพชีวิต **ตัวชีวิตที่ 2** สงครามสมรสพบ 8 ตอน (ร้อยละ 38.1) โดยส่วนใหญ่เป็นเรื่องของความคิดและแรงบันดาลใจเกี่ยวกับครอบครัว การเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว/พ่อเลี้ยงเดี่ยว ฯลฯ หรือกระตุ้นแรงบันดาลใจในการสร้างอาชีพ ขณะที่นางฟ้ากรรมกรพบ 2 ตอน (ร้อยละ 6.9) ที่มีเนื้อหาแสดงถึงความคิดริเริ่มในการพัฒนาชีวิตหรือการสร้างโอกาสในชีวิตด้านต่าง ๆ **ตัวชีวิตที่ 3** ละครทั้ง 2 เรื่องมีกลวิธีนำเสนออย่างมีสุนทรียะครบทุกตอน (ร้อยละ 100) ทั้งด้านฉาก การแต่งกาย การใช้ภาพและองค์ประกอบต่าง ๆ เพื่อเสริมเรื่องราว รวมถึงสุนทรียะทางภาษาที่สอดคล้องกับแนวคิดหลักของเรื่อง **ตัวชีวิตที่ 4** ละครทั้ง 2 เรื่องไม่พบว่ามีกรแปลหรือนำละครไปเผยแพร่ให้กับผู้ชมต่างประเทศเป็นรายตอน **ตัวชีวิตที่ 5** ผู้ชมได้เรียนรู้และพัฒนาทักษะการใช้ชีวิตในสังคมอย่างสอดคล้องกับสถานการณ์และยุคสมัย พบว่า สงครามสมรสพบ 19 ตอน (ร้อยละ 90.4) ขณะที่นางฟ้ากรรมกรพบ 5 ตอน (ร้อยละ 17.25) **ตัวชีวิตที่ 6** ให้ข้อมูลความรู้ที่นำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ สงครามสมรสพบ 13 ตอน (ร้อยละ 61.9) ส่วนนางฟ้ากรรมกรพบ 6 ตอน (ร้อยละ 20.70) **ตัวชีวิตที่ 7** ชี้นำ/พัฒนา การคิด การวิเคราะห์ การวางแผน การตัดสินใจ การแก้ไขปัญหา สงครามสมรสพบ 18 ตอน (ร้อยละ 85.7) ส่วนนางฟ้ากรรมกรพบ 6 ตอน (ร้อยละ 20.70) **ตัวชีวิตที่ 8** ผู้ชมได้เรียนรู้และเห็นคุณค่า ความสำคัญของความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว ชุมชน สังคม สงครามสมรสพบ 18 ตอน (ร้อยละ 85.7) ส่วนนางฟ้ากรรมกร พบว่า มีเนื้อหาหลักขณะดังกล่าวทุกตอน (ร้อยละ 100) โดยเน้นเรื่องความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว ความช่วยเหลือกันในกลุ่มชน และการสนับสนุนซึ่งกันและกันในกลุ่ม **ตัวชีวิตที่ 9** สร้างการเรียนรู้และความเข้าใจในหลักคุณธรรม จริยธรรม ทั้งด้านแนวคิดและแนวทางการปฏิบัติ สงครามสมรสพบ 17 ตอน (ร้อยละ 80.9) ส่วนนางฟ้ากรรมกรพบเนื้อหาหลักขณะดังกล่าวทุกตอน (ร้อยละ 100) **ตัวชีวิตที่ 10** ผู้ชมได้เรียนรู้ยอมรับ เข้าใจ และชื่นชมในความแตกต่างหลากหลายทางความคิด ความเชื่อ สังคม วัฒนธรรม สงครามสมรสพบ 2 ตอน (ร้อยละ 9.5) ขณะที่นางฟ้ากรรมกรพบเนื้อหาหลักขณะดังกล่าวทุกตอน (ร้อยละ 100)

7.2 ผลการประเมินคุณภาพตามบรรทัดฐานและสูงกว่าบรรทัดฐานของรายการประเภทละครระดับความเหมาะสม “น13+” ละครเล่นไฟและใจซ่อนรัก

ภาพที่ 2 แสดงภาพประชาสัมพันธ์ละครเล่นไฟและใจซ่อนรัก

ที่มา: <https://ch3plus.com/drama/1601> และ <https://ch3plus.com/drama/1568> เข้าถึงเมื่อ 10 พฤษภาคม 2567

ตารางที่ 4 แสดงผลการประเมินคุณภาพระดับบรรทัดฐานของรายการละครระดับความเหมาะสม “น13+”

เกณฑ์	ตัวชี้วัด	จำนวนตอนที่พบเนื้อหาตามตัวชี้วัด	
		เล่นไฟ/ (N=18)	ใจซ่อนรัก (N=8)
วัตถุประสงค์ของรายการ	1) ให้ความบันเทิง/จินตนาการ/อารมณ์ความรู้สึกร่วม	18 ตอน (ร้อยละ 100)	8 ตอน (ร้อยละ 100)
เนื้อหาเชิงคุณค่า	2) พยายามสอดแทรกแนวคิด ข้อมูล ความรู้เชิงสาระประโยชน์ในมิติต่าง ๆ เช่น ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม วิถีชีวิต สิกขิมุขยชน ความสัมพันธ์อันดีทางสังคม สันติภาพ แรงบันดาลใจ คุณค่าร่วมที่ดีทางสังคม ฯลฯ	15 ตอน (ร้อยละ 83.2)	8 ตอน (ร้อยละ 100)

เกณฑ์		ตัวชี้วัด	จำนวนคนที่พบเนื้อหาตามตัวชี้วัด	
			เล่นไลน์ (N=18)	ใจซ่อนรัก (N=8)
เนื้อหาที่ควร จำกัด	ประเด็น ความรุนแรง	3) เน้นการนำเสนอความก้าวร้าว รุนแรง ในระดับที่ส่งผลกระทบต่อจิตใจและ/หรือ ต่อการเลียนแบบ	16 ตอน (ร้อยละ 88.8)	1 ตอน (ร้อยละ 12.5)
		4) นำเสนอเนื้อหาที่ซ้ำทำให้หลงเชื่อ งามาย และ/หรือสนใจในอบายมุข เช่น สิ่งเสพติด การพนัน	-	2 ตอน (ร้อยละ 25.0)
	ประเด็น เพศ	5) เน้นหรือตอกย้ำการแสดงออกทางเพศ ความสัมพันธ์ทางเพศ ที่ไม่จำเป็น ต่อเนื้อเรื่อง	7 ตอน (ร้อยละ 38.8)	3 ตอน (ร้อยละ 37.5)
	ประเด็น ภาษา	6) มีการสื่อสารด้วยวาจาและ/หรือกริยา ท่าทางที่หยาบคาย คำทอ	16 ตอน (ร้อยละ 88.8)	-
		7) มีการสื่อสารแสดงออกอย่างหยาบโลน ลามก อนาจาร	-	-
	ประเด็น ภาพตัวแทน	8) เน้นย้ำ อคติ การดูหมิ่นเหยียดหยาม การล้อเลียนบุคคล/กลุ่มคน ในประเด็น วัย เพศ สถานะทางเศรษฐกิจ-สังคม ชาติพันธุ์ รูปลักษณ์ อัตลักษณ์	2 ตอน (ร้อยละ 11.1)	1 ตอน (ร้อยละ 12.5)
ผลการประเมินตามเกณฑ์			ร้อยละ 41.00	ร้อยละ 78.12

ผลการศึกษาพบว่า ไลน์มีผลการประเมินร้อยละ 41 (ไม่ผ่านเกณฑ์บรรทัดฐาน) ส่วนใจซ่อนรัก
มีผลการประเมินร้อยละ 78.12 (ระดับดี) มีรายละเอียดดังนี้

ตัวชี้วัดที่ 1 ละครทั้ง 2 เรื่องสามารถให้ความบันเทิงและสร้างอารมณ์ร่วมกับผู้ชมได้ครบทุกตอน
(ร้อยละ 100) ด้วยพล็อตเรื่องของไลน์ไฟที่เกี่ยวกับความรักและความสัมพันธ์ที่แตกร้างของครอบครัว
ขณะที่ใจซ่อนรัก นำเสนอพล็อตเรื่องที่เน้นความรักที่ลึกซึ้งระหว่างตัวละครที่มีความหลากหลายทางเพศ

ตัวชี้วัดที่ 2 การสอดแทรกแนวคิด ข้อมูล ความรู้เชิงสาระประโยชน์ในมิติต่าง ๆ ไลน์ไฟ พบ 15 ตอน
(ร้อยละ 83.2) ส่วนใหญ่สอดแทรกแนวคิดและแรงบันดาลใจเรื่องการใช้ชีวิตคู่ มิตรภาพของเพื่อนและคุณค่าที่ดี
ในครอบครัว ขณะที่ใจซ่อนรักมีการสอดแทรกแนวคิดที่มีประโยชน์ต่อผู้ชมครบทุกตอน (ร้อยละ 100) เช่น
สิทธิมนุษยชนและความสัมพันธ์ที่ดีทางสังคม ฯลฯ

ตัวชี้วัดที่ 3 เน้นการนำเสนอความก้าวร้าว รุนแรงในระดับ
ที่ส่งผลกระทบต่อจิตใจและ/หรือต่อการเลียนแบบ ไลน์ไฟมีเนื้อหาลักษณะดังกล่าว 16 ตอน (ร้อยละ 88.8)
ขณะที่ใจซ่อนรักพบเนื้อหาที่มีความรุนแรง 1 ตอน (ร้อยละ 12.5)

ตัวชี้วัดที่ 4 นำเสนอเนื้อหาที่ซ้ำทำให้หลงเชื่อ
งามาย และ/หรือสนใจในอบายมุข ไลน์ไฟไม่พบว่ามีเนื้อหาลักษณะดังกล่าว ขณะที่ใจซ่อนรักพบ 2 ตอน
(ร้อยละ 25)

ตัวชี้วัดที่ 5 เน้นหรือตอกย้ำการแสดงออกทางเพศ ความสัมพันธ์ทางเพศ ที่ไม่จำเป็นต่อเนื้อเรื่อง
ไลน์ไฟพบ 7 ตอน (ร้อยละ 38.8) ส่วนใจซ่อนรักพบ 3 ตอน (ร้อยละ 37.5)

ตัวชี้วัดที่ 6 มีการสื่อสารด้วยวาจา
และ/หรือกริยาท่าทางที่หยาบคาย คำทอ ไลน์ไฟพบ 16 ตอน (ร้อยละ 88.8) ขณะที่ใจซ่อนรักไม่พบเนื้อหา

ลักษณะดังกล่าว **ตัวชี้วัดที่ 7** มีการสื่อสารแสดงออกอย่างหยาบโลน ลามก อนาคต ไม่พบว่าละครทั้ง 2 เรื่อง มีลักษณะดังกล่าว **ตัวชี้วัดที่ 8** เน้นย้ำ อคติ การดูหมิ่นเหยียดหยาม การล้อเลียนบุคคล/กลุ่มคน ในประเด็นวัย เพศ สถานะทางเศรษฐกิจ-สังคม ชชาติพันธุ์ รูปลักษณ์ อัตลักษณ์ ลมเล่นไฟฟพบ 2 ตอน (ร้อยละ 11.1) ขณะที่ ใจซ่อนรักพบ 1 ตอน (ร้อยละ 12.5) ที่สะท้อนอคติต่อเพศหญิง

ตารางที่ 5 แสดงผลการประเมินคุณภาพระดับสูงกว่าบรรทัดฐานของรายการละครระดับความเหมาะสม “u13+”

เกณฑ์	ตัวชี้วัด	จำนวนตอนที่พบเนื้อหาตามตัวชี้วัด	
		ลมเล่นไฟ (N=18)	ใจซ่อนรัก (N=8)
ความคิดสร้างสรรค์ แรงบันดาลใจ และประโยชน์ต่อสังคม	1) ให้แนวคิด ข้อมูล ความรู้เชิงสารประโยชน์ ในมิติต่างๆ เช่น ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมวิถีชีวิต สิทธิมนุษยชน ความสัมพันธ์อันดีทางสังคม สันติภาพ แรงบันดาลใจ คุณค่าร่วมที่ดีทางสังคม	12 ตอน (ร้อยละ 66.6)	4 ตอน (ร้อยละ 50)
	2) กระตุ้นความคิดริเริ่ม ความคิดสร้างสรรค์ แรงบันดาลใจ	1 ตอน (ร้อยละ 5.5)	-
	3) นำเสนอสุนทรียภาพหรือความงามที่สอดคล้อง กับบริบทของเรื่องในปัจจุบัน ในอดีต ทั้งเรื่อง ที่สมจริง สมมติ เหนือจริง ในด้านการแต่งกาย สถานที่ สภาพแวดล้อม วิถีชีวิต ภาษา ฯลฯ	18 ตอน (ร้อยละ 100)	8 ตอน (ร้อยละ 100)
	4) ได้รับความนิยมนจากผู้ชมในต่างประเทศ พบได้ ในข่าว คลิปสั้น ภาพนิ่งที่เผยแพร่โดยสื่อหรือ ผู้ชมจากต่างประเทศในรูปแบบต่าง ๆ	-	8 ตอน (ร้อยละ 100)
ส่งเสริมทักษะชีวิต	5) ผู้ชมได้เรียนรู้และพัฒนากิจกรรมการใช้ชีวิตในสังคม อย่างสอดคล้องกับสถานการณ์และยุคสมัย เช่น ทักษะทางสังคม ทักษะการเอาตัวรอดในบริบทต่างๆ	12 ตอน (ร้อยละ 66.6)	4 ตอน (ร้อยละ 50)
ส่งเสริมความรู้ ในศาสตร์สาขาต่าง ๆ	6) ให้ข้อมูลความรู้ที่นำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ เช่น ความรู้ด้านภาษา คณิตศาสตร์ ดนตรี กีฬา วิชาชีพ รวมถึงความสนใจใฝ่รู้ในการพัฒนา ตนเอง	3 ตอน (ร้อยละ 16.6)	-
ส่งเสริมระบบวิธีคิด	7) ชี้แนะ/พัฒนา การคิด การวิเคราะห์ การวางแผน การตัดสินใจ การแก้ไขปัญหา	7 ตอน (ร้อยละ 38.8)	-
ส่งเสริมการพัฒนา ความสัมพันธ์ระหว่าง บุคคล	8) ผู้ชมได้เรียนรู้และเห็นคุณค่าความสำคัญของ ความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว ชุมชน สังคม	15 ตอน (ร้อยละ 83.2)	8 ตอน (ร้อยละ 100)
ส่งเสริมการพัฒนา คุณธรรม และจริยธรรม	9) สร้างการเรียนรู้และความเข้าใจในหลักคุณธรรม จริยธรรม ทั้งด้านแนวคิดและแนวทางการปฏิบัติ	8 ตอน (ร้อยละ 44.4)	3 ตอน (ร้อยละ 37.5)
ส่งเสริมการเรียนรู้ ยอมรับ เข้าใจ และชื่นชม ความหลากหลาย ในสังคม	10) ผู้ชมได้เรียนรู้ ยอมรับ เข้าใจ และชื่นชม ในความแตกต่างหลากหลายทางความคิด ความเชื่อ สังคม วัฒนธรรม	-	4 ตอน (ร้อยละ 50)
ผลการประเมินตามเกณฑ์		ร้อยละ 42.20	ร้อยละ 48.75

ผลการศึกษาพบว่า ลมเล่นไฟมีผลการประเมิน ร้อยละ 42.20 ส่วนละครใจซ่อนรักมีผลการประเมิน ร้อยละ 48.75 มีรายละเอียดผลการประเมินในระดับสูงกว่าบรรทัดฐานดังนี้ **ตัวชี้วัดที่ 1** ให้แนวคิด ข้อมูลความรู้เชิงสาระประโยชน์ในมิติต่าง ๆ ละครลมเล่นไฟพบ 12 ตอน (ร้อยละ 66.6) เช่น ความรู้ด้านครอบครัว และการเลี้ยงดูบุตร ความรู้เรื่องหย่าร้างและสิทธิการปกครองบุตร ฯลฯ ขณะที่ใจซ่อนรักพบ 4 ตอน (ร้อยละ 50) เช่น การเคารพสิทธิของตัวละครที่มีความรักแบบเพศเดียวกัน การส่งเสริมค่านิยมทางบวกในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล **ตัวชี้วัดที่ 2** กระตุ้นความคิดริเริ่ม ความคิดสร้างสรรค์ แรงบันดาลใจ ลมเล่นไฟพบ 1 ตอน (ร้อยละ 5.5) เป็นเนื้อหาที่ส่งเสริมความคิดในการสร้างอาชีพด้วยตนเอง ขณะที่ใจซ่อนรักไม่พบเนื้อหาลักษณะดังกล่าว **ตัวชี้วัดที่ 3** นำเสนอสุนทรียภาพหรือความงามที่สอดคล้องกับบริบทของเรื่อง ฯลฯ ละครทั้ง 2 เรื่องมีกลวิธีนำเสนออย่างมีสุนทรียะครบทุกตอน (ร้อยละ 100) **ตัวชี้วัดที่ 4** ได้รับความนิยมนจากผู้ชมในต่างประเทศ พบได้ในข่าว คลิปสั้น ภาพนิ่ง ที่เผยแพร่โดยสื่อหรือผู้ชมจากต่างประเทศ ลมเล่นไฟไม่พบว่ามี ส่วนใจซ่อนรักพบการนำละครไปเผยแพร่ในต่างประเทศ เช่น การแปลคำบรรยายบทสนทนาเป็นภาษาจีนและการสร้างคลิปสั้นในแพลตฟอร์มออนไลน์ (ร้อยละ 100) **ตัวชี้วัดที่ 5** ผู้ชมได้เรียนรู้และพัฒนาทักษะการใช้ชีวิตในสังคมอย่างสอดคล้องกับสถานการณ์และยุคสมัย ลมเล่นไฟพบ 12 ตอน (ร้อยละ 66.6) ขณะที่ใจซ่อนรักพบ 4 ตอน (ร้อยละ 50) **ตัวชี้วัดที่ 6** ให้ข้อมูลความรู้ที่นำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ ลมเล่นไฟพบ 3 ตอน (ร้อยละ 16.6) ส่วนใจซ่อนรักไม่พบเนื้อหาลักษณะดังกล่าว **ตัวชี้วัดที่ 7** ชี้นำ/พัฒนา การคิด การวิเคราะห์ การวางแผน การตัดสินใจ การแก้ไขปัญหา ลมเล่นไฟพบ 7 ตอน (ร้อยละ 38.8) ส่วนใจซ่อนรักไม่พบเนื้อหาลักษณะดังกล่าว **ตัวชี้วัดที่ 8** ผู้ชมได้เรียนรู้และเห็นคุณค่าความสำคัญของความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว ชุมชน สังคม ลมเล่นไฟพบ 15 ตอน (ร้อยละ 83.2) ส่วนใจซ่อนรักพบการส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีในทุกตอน (ร้อยละ 100) **ตัวชี้วัดที่ 9** สร้างการเรียนรู้และความเข้าใจในหลักคุณธรรม จริยธรรม ทั้งด้านแนวคิดและแนวทางการปฏิบัติ ลมเล่นไฟพบ 8 ตอน (ร้อยละ 44.4) ส่วนใจซ่อนรักพบ 3 ตอน (ร้อยละ 37.5) **ตัวชี้วัดที่ 10** ผู้ชมได้เรียนรู้ ยอมรับ เข้าใจ และชื่นชมในความแตกต่างหลากหลายทางความคิด ความเชื่อ สังคม วัฒนธรรม ลมเล่นไฟไม่พบเนื้อหาลักษณะดังกล่าว ขณะที่ใจซ่อนรักพบ 4 ตอน (ร้อยละ 50)

8. การอภิปรายผล

เมื่อพิจารณาผลของการประเมินคุณภาพระดับบรรทัดฐานของละครระหว่างละครระดับความเหมาะสม “ท” และ “น13+” พบประเด็นที่น่าสนใจ คือ ละครเรื่องสงครามสมรส “ท” ได้ผลประเมินร้อยละ 71.37 ขณะที่ละครใจซ่อนรัก “น13+” ได้ผลประเมินร้อยละ 78.12 ซึ่งมีค่าคะแนนสูงกว่า สะท้อนให้เห็นว่า ละครระดับความเหมาะสม “น13+” มีผลการประเมินคุณภาพสูงกว่าละครระดับความเหมาะสม “ท” ทั้งที่ระดับความเหมาะสมควรจะเข้มงวดกว่า สะท้อนถึงปัญหาดังนี้

8.1 มาตรฐานการจัดระดับความเหมาะสมที่ไม่ชัดเจน การที่ผู้ผลิตละครหรือสถานีโทรทัศน์เป็นผู้กำหนดระดับความเหมาะสมของละครเองโดยขาดการตรวจสอบจากส่วนงานกำกับดูแลเนื้อหาทำให้มาตรฐานการจัดระดับความเหมาะสมขาดความชัดเจนและขาดความแม่นยำ

8.2 วิจารณ์ญาณเกี่ยวกับเนื้อหาที่ควรจำกัด โดยผลการประเมินชี้ให้เห็นว่าละครบางเรื่องมีเนื้อหาที่อาจไม่เหมาะสม เช่น ความรุนแรง การใช้ภาษาหยาบคายและเนื้อหาทางเพศ ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรได้รับการตรวจสอบและจัดระดับความเหมาะสมให้เข้มงวดมากขึ้น

8.3 คุณภาพตามบรรทัดฐานที่ไม่สอดคล้องกับระดับความเหมาะสม โดยคะแนนของละครระดับความเหมาะสม “น13+” ที่สูงกว่าละครระดับความเหมาะสม “ท” บ่งชี้ว่า การจัดระดับความเหมาะสมอาจไม่ได้สะท้อนคุณภาพเนื้อหาอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่ควรมีการทบทวนเกณฑ์การประเมินและการจัดระดับความเหมาะสมให้มีมาตรฐานที่เป็นธรรมและโปร่งใสมากขึ้น

จากการวิเคราะห์เนื้อหาละคร ผู้วิจัยพบประเด็นการนำเสนอความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งแตกต่างกันในวิธีการนำเสนอและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างในระดับความสำคัญที่แต่ละเรื่องให้กับการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างตัวละคร ความแตกต่างนี้สะท้อนให้เห็นถึงวิธีการที่ละครแต่ละเรื่องเลือกใช้ในการนำเสนอประเด็นทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของความสัมพันธ์ในครอบครัวและปัญหาชีวิตคู่เมื่อประเด็นที่เคยเป็นเรื่องต้องห้าม เช่น การหย่าร้าง ได้รับการนำเสนอในมุมมองใหม่จึงสอดคล้องกับแนวคิดของทฤษฎี Cultivation ที่ว่าสื่อมีส่วนในการสร้างและเปลี่ยนแปลงค่านิยมและบรรทัดฐานทางสังคม และการนำเสนอของละคร โดยนอกจากจะช่วยลดการตีตราทางสังคมต่อคู่สมรสที่หย่าร้างแล้วยังช่วยให้เกิดการถกเถียงในวงกว้างผ่านสื่อสังคมออนไลน์เกี่ยวกับประเด็นที่เคยถูกมองว่าเป็นเรื่องส่วนตัวหรือน่าอาย ซึ่งสะท้อนถึงกระบวนการ mainstreaming หรือการหล่อหลอมความคิดให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันอีกด้วย (Gerbner et al., 1980, 1986) ทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่าละครได้แสดงบทบาทในการชี้นำสังคมผ่านการทลายกรอบความคิดเดิม ๆ และนำเสนอมุมมองใหม่ ๆ เกี่ยวกับชีวิตคู่และครอบครัว ด้วยการแสดงให้เห็นว่า “การหย่าร้างไม่ใช่จุดจบของชีวิต” แต่เป็นเพียงจุดเปลี่ยนผ่านที่อาจนำไปสู่การเริ่มต้นใหม่และชีวิตที่ดีกว่าเดิม รวมถึงการเปลี่ยนภาพลักษณ์ของการหย่าร้างจากเรื่องต้องห้ามสู่ประเด็นที่เปิดกว้างต่อการพูดคุย (Slater, Rouner, & Long, 2006) ดังนั้น เมื่อมีความรู้สึกร่วมไปกับตัวละคร ผู้ชมอาจเกิดความรู้สึกอยากเปลี่ยนแปลงตัวเองหรือสามารถสร้างแรงบันดาลใจและความหวังให้ลุกขึ้นมาเปลี่ยนแปลงชีวิตตนเองได้ (Kincaid, 2002) นอกจากนี้วิธีการนำเสนอเนื้อหาของละครยังสอดคล้องกับแนวคิดการสื่อสารเพื่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมดังที่ปรากฏในงานวิจัยของ Barker (2014) ซึ่งพบว่า การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาวะของคนนั้นไม่สามารถทำได้ด้วยการบอกกล่าวตรง ๆ แต่ต้องอาศัยการสื่อสารเชิงกลยุทธ์ที่เปิดโอกาสให้ผู้รับสารมีส่วนร่วมในการคิดและตัดสินใจ

9. ข้อสรุป

ละครโทรทัศน์ไทยสามารถเป็นมากกว่าความบันเทิง โดยทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ผ่านการนำเสนอบทเรียนทางศีลธรรมและผลกระทบของการกระทำต่าง ๆ แม้ว่าการนำเสนอในรูปแบบ “ละครคุณธรรม” อาจมีทั้งข้อดีและข้อจำกัด แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าละครเหล่านี้มีศักยภาพในการสร้างการเรียนรู้ กระตุ้นการคิดวิเคราะห์ และส่งเสริมค่านิยมที่ดีในสังคม ท้ายที่สุด การตระหนักถึงบทบาทของละครในฐานะสื่อที่มีอิทธิพลต่อสังคม จะช่วยให้ทั้งผู้ผลิตและผู้ชมสามารถใช้ประโยชน์จากสื่อนี้ในการสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกให้กับสังคมไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

จากการศึกษาผู้วิจัยเห็นว่าควรปรับปรุง (ร่าง) เกณฑ์การตรวจสอบและประเมินคุณภาพเนื้อหารายการละครของคณะทำงานกำหนดกระบวนการวิธีวิทยาในการตรวจสอบและประเมินคุณภาพเนื้อหารายการ สำนักงาน กสทช. ทั้งด้านรายละเอียดของตัวชี้วัดและมาตรฐานของการให้คะแนน พร้อมทั้งกำหนดบทบาทในการตรวจสอบและให้คะแนนการจัดระดับความเหมาะสมของละครที่ชัดเจน โดยเฉพาะบทบาทของสำนักงาน กสทช. ในการตรวจสอบและกำกับดูแล เพื่อให้ละครมีคุณภาพและเหมาะสมกับผู้ชมในแต่ละกลุ่มอย่างแท้จริง ทั้งนี้ควรให้ความสำคัญกับการประเมินผลลัพธ์ปลายทางเพื่อสะท้อนคุณค่าละครในภาพรวมและพัฒนาระบบประเมินแบบระดับขั้น (degree of meaning) เพื่อเพิ่มความแม่นยำ โดยควรพัฒนาระบบการประเมินแบบระดับขั้นหรือ “ระดับของผลกระทบ (degree of impact)” ที่จะใช้วัดเนื้อหาได้อย่างแม่นยำมากกว่า ด้านการปรับปรุงเกณฑ์และตัวชี้วัดสำหรับการประเมินคุณภาพรายการละคร ควรมีการจัดระบบตัวชี้วัดใหม่เพื่อลดความซ้ำซ้อนและเพิ่มความชัดเจน ด้วยการแยกประเด็นการประเมินให้มีขอบเขตที่ชัดเจน รวมถึงการพัฒนาเกณฑ์การประเมินที่คำนึงถึงบริบททางวัฒนธรรม และมีการกำหนดวิธีการวัดผลที่ชัดเจนและเป็นธรรมมากขึ้น ควรคำนึงถึงทั้งมิติด้านสุนทรียะและผลกระทบต่อสังคมด้วย และจัดทำคู่มือการประเมินที่มีรายละเอียดชัดเจน มีตัวอย่างประกอบ และมีเกณฑ์การให้คะแนนที่เป็นรูปธรรม เพื่อลดความคลุมเครือในการตีความ และช่วยให้ผู้ประเมินสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นมาตรฐานเดียวกัน

10. ข้อเสนอแนะ

10.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาในอนาคต

10.1.1 ควรส่งเสริมการศึกษาเพื่อวิเคราะห์แนวทางการนำเสนอเนื้อหาที่เหมาะสมกับการจัดระดับความเหมาะสมตามข้อกำหนดในประกาศของหน่วยงานกำกับดูแลเพื่อใช้เป็นคู่มือการนำเสนอเนื้อหาสำหรับผู้ผลิตรายการ

10.1.2 ควรศึกษาละครที่จัดระดับความเหมาะสมในทุกระดับเพื่อให้เห็นปรากฏการณ์ในการนำเสนอเนื้อหาของละครสู่ผู้รับสาร

10.1.3 ควรศึกษาผลการตอบรับหรือความคิดเห็นของผู้รับสารที่มีต่อเนื้อหาของละครในแต่ละระดับความเหมาะสมหรือศึกษาการเปิดรับของกลุ่มผู้รับสารในแต่ละช่วงวัยที่มีต่อการรับรู้ในเนื้อหาที่มีการจัดระดับตามเกณฑ์

10.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับกิจการสื่อสารดิจิทัล

10.2.1 ข้อเสนอแนะต่อผู้ผลิตและองค์กรสื่อ

- 1) ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐาน ด้วยการสร้างสรรค์ที่สร้างสมดุลระหว่างความบันเทิงและสาระประโยชน์ โดยสอดแทรกเนื้อหาที่มีคุณค่าต่อสังคมควบคู่กับการตรวจสอบคุณภาพภายในก่อนออกอากาศ เพื่อประเมินความเหมาะสมของเนื้อหาและรูปแบบการนำเสนอ
- 2) ปรับปรุงมาตรฐานการจัดระดับความเหมาะสมและเนื้อหาให้ชัดเจน เพื่อให้การจัดระดับความเหมาะสมละครมีความชัดเจนและตรงตามมาตรฐานที่กำหนด
- 3) ปรับใช้ตัวชี้วัดเป็นระบบในการตรวจสอบคุณภาพการผลิตรายการ ทั้งในกระบวนการผลิตก่อนและหลังการออกอากาศ แลกเปลี่ยนมุมมองกับผู้ประเมินฝ่ายต่าง ๆ และอบรมบุคลากรผู้ผลิตให้เข้าใจตัวชี้วัดคุณภาพอย่างชัดเจน
- 4) สร้างแนวทางการตีความตัวชี้วัดร่วมกัน โดยจัดทำคู่มือการประเมินที่มีตัวอย่างและคำอธิบายชัดเจนสำหรับแต่ละตัวชี้วัด เพื่อเพิ่มความแม่นยำในการผลิตและการประเมิน
- 5) ใช้ข้อมูลเชิงลึกพัฒนารายการ พร้อมทั้งนำระบบการวิเคราะห์ข้อมูลผู้ชมด้วย big data และ/หรือการวิจัยและประเมินผลมาใช้ในการพัฒนาเนื้อหา และช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสารและสร้างประสบการณ์ที่น่าประทับใจให้กับผู้ชมรายการ
- 6) ควรจัดทำระบบติดตามผลกระทบของรายการในระยะยาว ทั้งในแง่ของความนิยม ความพึงพอใจ และผลกระทบต่อสังคม โดยนำผลการประเมินมาใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพรายการอย่างต่อเนื่อง

10.2.2 ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานกำกับดูแล เช่น คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.)

- 1) การปรับระดับความเหมาะสมของการรับชมให้สอดคล้องกับแพลตฟอร์ม การกำหนดระดับความเหมาะสมของการรับชม (content rating) ควรมีมาตรฐานกลางที่สามารถนำไปใช้กับทุกแพลตฟอร์ม เพื่อให้ผู้ชมสามารถเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับเรตติงของละครได้อย่างชัดเจนและเป็นระบบ โดยควรอ้างอิงแนวทางการจัดระดับอายุ เช่น ท (ทั่วไป) น13+ (เหมาะสำหรับผู้ชมอายุ 13 ปีขึ้นไป) และ น18+ (เหมาะสำหรับผู้ชมอายุ 18 ปีขึ้นไป)

2) การส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อและการคัดกรองสื่อของผู้ชม เพื่อให้ผู้ชมสามารถบริโภคสื่อละครอย่างมีวิจารณญาณ ควรมีการดำเนินโครงการรณรงค์ด้านการรู้เท่าทันสื่อ (media literacy) โดยเน้นให้ความรู้เกี่ยวกับการวิเคราะห์เนื้อหาละคร การตรวจสอบข้อเท็จจริง และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการรับชม

3) การสนับสนุนการผลิตสื่อบันเทิงที่มีคุณภาพ ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเพิ่มการสนับสนุนด้านงบประมาณและทรัพยากรให้แก่ผู้ผลิตสื่อบันเทิงที่มีเนื้อหาสร้างสรรค์ ส่งเสริมคุณค่าทางสังคม และคำนึงถึงจริยธรรมในการนำเสนอ

4) การปรับปรุงเกณฑ์กำกับดูแลและมาตรฐานจริยธรรมของรายการละคร ควรมีการปรับปรุงหลักเกณฑ์การกำกับดูแลและมาตรฐานจริยธรรมของรายการละครให้ทันสมัยและสอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ โดยคำนึงถึงผลกระทบทางสังคม วัฒนธรรม และแนวโน้มของอุตสาหกรรมสื่อ

5) การพัฒนาระบบประเมินและติดตามผลของรายการละคร การประเมินคุณภาพของรายการละครควรครอบคลุมทั้งมิติด้านปริมาณ (เช่น จำนวนผู้ชม ยอดเข้าชม และเรตติ้ง) และมิติด้านคุณภาพ (เช่น ความคิดสร้างสรรค์และผลกระทบต่อสังคม)

6) การส่งเสริมการใช้เกณฑ์การประเมินคุณภาพในกระบวนการผลิตและประเมินผล เพื่อให้การประเมินคุณภาพรายการละครสามารถนำไปใช้งานได้จริง ควรมีความร่วมมือระหว่างภาควิชาการ ภาครัฐกิจ และผู้ผลิตรายการ เพื่อพัฒนาแนวทางและมาตรฐานการประเมินที่มีความสอดคล้องกับลักษณะของอุตสาหกรรมบันเทิง

7) จากการวิเคราะห์เครื่องมือประเมินคุณภาพละครโทรทัศน์ระดับความเหมาะสม “ท” และ “น13+” ผู้วิจัยพบข้อจำกัดสำคัญ คือ การใช้ระบบการให้คะแนนแบบพบ/ไม่พบ (1/0) ซึ่งไม่สามารถสะท้อนความซับซ้อนและระดับความเข้มข้นของเนื้อหาได้อย่างเพียงพอ ดังนั้น การปรับเปลี่ยนมาใช้มาตรวัดแบบ likert scale 5 ระดับ การใช้ likert scale จะช่วยวัดระดับของแนวคิดและความครบถ้วนของเนื้อหาสาระ ประเมินผลกระทบของการกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์และแรงบันดาลใจ วิเคราะห์องค์ประกอบด้านความงามและความสมจริงแยกตามด้านต่าง ๆ (การแต่งกาย ฉาก สถานที่ และการใช้ภาษา) กำหนดระดับความลึกซึ้งของการส่งเสริมทักษะชีวิตและความรู้ในศาสตร์ต่าง ๆ รวมทั้งประเมินระดับของการส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การพัฒนาความสัมพันธ์ คุณธรรมจริยธรรม และการเรียนรู้ความหลากหลายทางสังคม มีความละเอียด แม่นยำ และสามารถสะท้อนความซับซ้อนของเนื้อหาได้ดียิ่งขึ้น ช่วยให้ผู้ประเมินสามารถคำนึงถึงบริบทที่เกี่ยวข้องและพิจารณาได้ว่าการนำเสนอเนื้อหาที่อ่อนไหวนั้นเป็นไปเพื่อประโยชน์ในการสะท้อนสังคมหรืออาจส่งผลเสียต่อผู้ชม

รายการเอกสารอ้างอิง

- ราชกิจจานุเบกษา. (2556). ประกาศสำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ เรื่อง แนวทางการจัดระดับความเหมาะสมของรายการโทรทัศน์ ตามประกาศคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์การจัดทำผังรายการสำหรับการให้บริการกระจายเสียงหรือโทรทัศน์ พ.ศ. 2556, เล่ม 130 ตอนพิเศษ 147 ง หน้า 21
- สำนักข่าวสปริงนิวส์. (2567). “ใจซ่อนรักตอนจบ” ยืน 1 แหขแท็กติดอันดับเทรนด์ไทยและโลก ช่อง 3 มาถูกทาง. https://www.springnews.co.th/news/entertainment/852070?utm_source=chatgpt.com
- เสริมศิริ นิลคำ, นิษฐา หรุ่นเกษม, และ สุธิชา ภิรมย์นุ้ม. (2568). โครงการวิจัยศึกษาและพัฒนาแนวทางการตรวจสอบประเมิน และส่งเสริมคุณภาพเนื้อหารายการละครและบันเทิง [รายงานวิจัย]. กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์.
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Prentice Hall.
- Bandura, A. (2001). Social cognitive theory of mass communication. *Media Psychology*, 3(3), 265–299. https://doi.org/10.1207/S1532785XMEP0303_03
- Barker, K. (2014). “Soaps” for social and behavioral change. In *Strategic Urban Health Communication*, (pp. 37–51). Springer.
- Ch3plus. (2567). *ลมเล่นไฟ*. <https://ch3plus.com/drama/1568>
- Ch3plus. (2567). *ใจซ่อนรัก*. <https://ch3plus.com/drama/1601>
- Gerbner, G., Gross, L., Morgan, M., & Signorielli, N. (1980). The “mainstreaming” of America: Violence profile no. 11. *Journal of Communication*, 30(3), 10–29.
- Gerbner, G., Gross, L., Morgan, M., & Signorielli, N. (1986). Living with television: The dynamics of the cultivation process. In J. Bryant & D. Zillmann (Eds.), *Perspectives on media effects* (pp. 17–40). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Kincaid, D. L. (2002). Drama, emotion, and cultural convergence. *Communication Theory*, 12(2), 136–152. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2885.2002.tb00263.x>

- Media Alert. (2568). โครงการภายใต้แผนการทำงานของสำนักงานกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์. https://www.facebook.com/MediaAlertThailand/about_details?Locale=th
- Nielsen. (2567). รายงานข้อมูลการวัดเรตติ้งข้ามแพลตฟอร์ม (Cross-Platform Ratings) ประจำเดือนตุลาคม 2567. <https://www.adteb.or.th/content/34157/>
- OneD. (2567). เรื่องย่อละคร “สงครามสมรส” ความรัก คักดีศรี ครอบครัว ที่ยากปกป้อง เธอจะยังคงรักษาไว้ได้หรือไม่?. <https://www.one31.net/news/detail/68743>
- OneD. (2567). เรื่องย่อละคร “นางฟ้ากรรมกร” กรรมกรสาวหัวใจนักสู้พร้อมทำทุกอย่างเพื่อให้ครอบครัวกลับมาสมบูรณ์. <https://www.one31.net/shows/detail/538>
- Potter, W. J. (2014). A critical analysis of cultivation theory. *Journal of Communication*, 64(6), 1015–1036. <https://doi.org/10.1111/jcom.12128>
- Slater, M., Rouner, D., & Long, M. (2006). Television dramas and support for controversial public policies: Effects and mechanisms. *Journal of Communication*, 56, 235–252. <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2006.00017.x>